

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 726.27-523.4(497.4Koče)"16"

Prejeto: 1. 12. 2009

Božidar Premrl

univ. dipl. lit. komparativist, svetovalec programskega direktorja, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije,
Restavratski center, Poljanska 40, SI-1000 Ljubljana
e-pošta: bozidar.premrl@rescen.si

Cerkev sv. Marjete v Kočah. Oris njene stavbne zgodovine in opreme

IZVLEČEK

Prispevek skuša najprej pojasniti stavbno zgodovino najmlajše cerkve v slavinski župniji na Pivki – podružnice sv. Marjete v Kočah, ki je bila na novo sezidana v letih 1862–1863. Sklicujoč se na skope arhivske podatke in epigrafske vire, datira nastanek prvotne cerkve v drugo polovico 17. stoletja. Na podlagi tega, sekundarno uporabljenih kamnoseških izdelkov iz podrte koške cerkve v novi cerkvi in po analogijah rekonstruira še druge arhitekturne sestavine in člene, ki so oblikovali podobo prvotne cerkve. Ta se je skladala s pivško različico stavbarskega stila 17. stoletja, v katerem so se prepletale prvine pozne gotike, renesanse in zgodnjega baroka. V drugem delu opisuje predvsem okoliščine gradnje, ki jo je financirala dobrotnica Marija Kalister iz Koč, sestavine in značilnosti nove neoromanske cerkvene stavbe in njeno notranjo opremo ter obrtnike, ki so sodelovali pri zidanju in opremljanju cerkve.

KLJUČNE BESEDE

Koč, cerkev sv. Marjete, stavbarski stil 17. stoletja, Marija Kalister, neoromanski slog, zidarji Šorci, urar Janez Oblak, zvonar Albert Samassa

ABSTRACT

ST. MARGARET'S CHURCH IN KOČE. AN OUTLINE OF THE ARCHITECTURAL HISTORY OF THE CHURCH AND ITS INTERIOR FURNISHINGS

The paper first attempts to present the architectural history of the youngest church in the Slavina parish in Pivka – the branch church of St. Margaret's Church in Koče, which was rebuilt in 1862–1863. Relying on scanty archival data and epigraph sources, the construction of the original church is dated the second half of the 17th century. Based on these data, as well as secondarily used stonework from the dilapidated church in Koče in the new church and analogies, the paper also reconstructs other architectural elements and components that formed the image of the original church. The latter corresponded to the Pivka architectural type characteristic of the 17th century, which combined the elements of late Gothic, Renaissance and early Baroque periods. The second part of the paper describes the circumstances of the construction itself, which was financed by the benefactress Marija Kalister from Koče, the elements and characteristics of the new neo-Romanesque church building and its interior furnishings, as well as craftsmen involved in its construction and decoration.

KEY WORDS

Koč, St. Margaret's Church, architectural style of the 17th century, Marija Kalister, neo-Romanesque style, the Šorc masons, watchmaker Janez Oblak, bell-caster Albert Samassa

Uvod

Med cerkvami slavinske župnije, v katero spadata danes poleg župnijske cerkve v Slavini še podružnični cerkvi v Selcah in Žejah, je podružnična cerkev sv. Marjete v Kočah najmlajša. Medtem ko se je podoba ostalih cerkva izoblikovala pretežno v 17. ali 18. stoletju, je sedanja koška cerkev edina, ki je v celoti nastala šele v drugi polovici 19. stoletja. Postavili so jo v letih 1862–1863 ob cesti na severovzhodnem koncu vasi, na mestu, kjer je stala njena predhodnica.

Prvotna cerkev v Kočah iz 17. stoletja

Ko se vprašujemo o stavbni zgodovini cerkve sv. Marjete v Kočah, se najprej zastavlja vprašanje o njenem začetku: kdaj je nastala in kakšna je bila. Janez Zabukovec, pisec zgodovine slavinske župnije, pravi v poglavju o njej, "da je bila prav majhna in nizka, podobna bolj kapelici kot cerkvi". O njej navaja še, da je slavinski župnik Matija Lorenzutti, ko je leta 1811 poročal škofijskemu ordinariatu o stanju cerkva v svoji župniji, o cerkvi v Kočah napisal, da se ne ve, od kdaj obstaja, in da je v njej prostora "za 200 duš".¹

Bolj nazorno predstavo o nekdanji koški cerkvi in o njeni legi si lahko ustvarimo na podlagi nekaterih ohranjenih arhivskih dokumentov, med katerimi je najpomembnejša tlorisna situacija obstoječega stanja s hkratnim načrtom za novo cerkev v dveh variantah, ki jo je leta 1860 naredil inženir Franc Hanss iz okrajnega gradbenega urada v Postojni² in v kateri je zapisal oceno, da cerkev lahko sprejme 150 ljudi.³

Na omenjeni situaciji so narisane tudi meje cerkvene parcele z obzidjem, v katerem sta bila dva vhoda, in občinska cesta, ki poteka ob njej. Vhoda sta bila na obeh koncih južnega zida: k vhodu na jugovzhodnem koncu je tedaj vodilo šest stopnic.

¹ Zabukovec, *Slavina*, str. 112–117.

² O inženirju Francu Hanssu vemo razmeroma malo. Po podatkih iz postojnskih rojstnih matičnih knjig, v katerih je vpisan kot oče otrok, sklepamo, da je bil v Postojni vsaj od leta 1841 do leta 1860. Bil je dvakrat poročen, najprej s Frančiško Markelj, nato z Marijo Jožefo Huth. Njegov stan je najprej označen kot *Strassenbauassistent*, nato kot *Baubezirkssingenieur*. Stanoval je v gostilni Pri kroni, nato v Šmolovi hiši. Glej ŽA Postojna, *RMK Postojna 1836–1857 in 1858–1879*. Za te podatke se toplo zahvaljujem domoznancu Andreju Smerduju iz Postojne.

³ ARS, AS 140, mape 1, 2, 3: Situation der bestehenden auf 150 Menschen grossen und die Stellung der neu zu erbauenden für 300 Menschen bemessenen Filiakirche St Margareth in Koče. Kk. Baubezirksamt Adelsberg am 18te Mai 1860. Na situaciji so navedene tudi nekatere mere v sežnjih (klaftrah), čevljih in palcih (colah). Glej tudi ARS, AS176, mapa 178. Provinz Krain. Kreis Adelsberg. Steuer Bezirk Adelsberg. Gemeinde Slavina. Gradbena parcela, na kateri je stala cerkev, je imela številko 107 in je merila 176 kvadratnih sežnjev ali okroglo 333 m².

Cerkev je bila orientirana proti vzhodu, skoraj pravokotno na cesto. Imela je podolgovat tristransko zaključen prezbitrij, ki mu je bila na severni strani prizidana zakristija, razmeroma kratko pravokotno ladjo, pred njo pa široko, a dokaj plitvo lopo ali *klonico*.⁴ Zabukovec piše tudi, da je imela "zvonik"⁵ s tremi zvonovi, se pravi dvonadstropno zvončnico s tremi linami.

Na Hanssovi situaciji vhod v cerkev ni naznačen, nedvomno pa je bil sredi pročelja, pod lopo, kakor je praviloma videti pri podobnih sočasnih cerkvah. Portal je bil verjetno podobno oblikovan kakor sedanji glavni portal, ki je v gornjem delu sklenjen z lokom, nadloži in sirmsom, le da je bil manjši. Morda je okrušeni sims sedanjega zunanega portala zakristije del nekdanjega glavnega portala. Kronist Zabukovec pa se moti, ko neposredno datira nekdanji cerkveni portal z letnico 1658.⁶ Ločna kamna z razprto klesano in deljeno letnico 1658, ki sta bila kasneje kot spomin na staro cerkev vgrajena v visoki lok vhoda pod zvonik nove cerkve, nista mogla biti sestavna dela portala, temveč sta morala biti v temenu slavoloka prezbiterja, levo in desno od sklepne kamna. O tem se lahko prepričamo, če primerjamo mere teh dveh klesanih kosov in mere pokončnikov nekdanjega slavoloka, ki sta bila ponovno uporabljena za novi slavolok: ujemajo se tako po širini kot po globini. Globina (debelina) slavoloka pa je zmerom precej večja od globine portala. Tudi kamen, siv apnenec, je v obeh primerih enak in enako obdelan, razlika je le v tem, da sta pokončnika stopnjevito profilirana, ločna dela z letnico pa imata ravno lice. Če je bil z letnico 1658 datiran slavolok prezbiterja, lahko sklenemo, da je bil takrat dograjen prezbitrij.

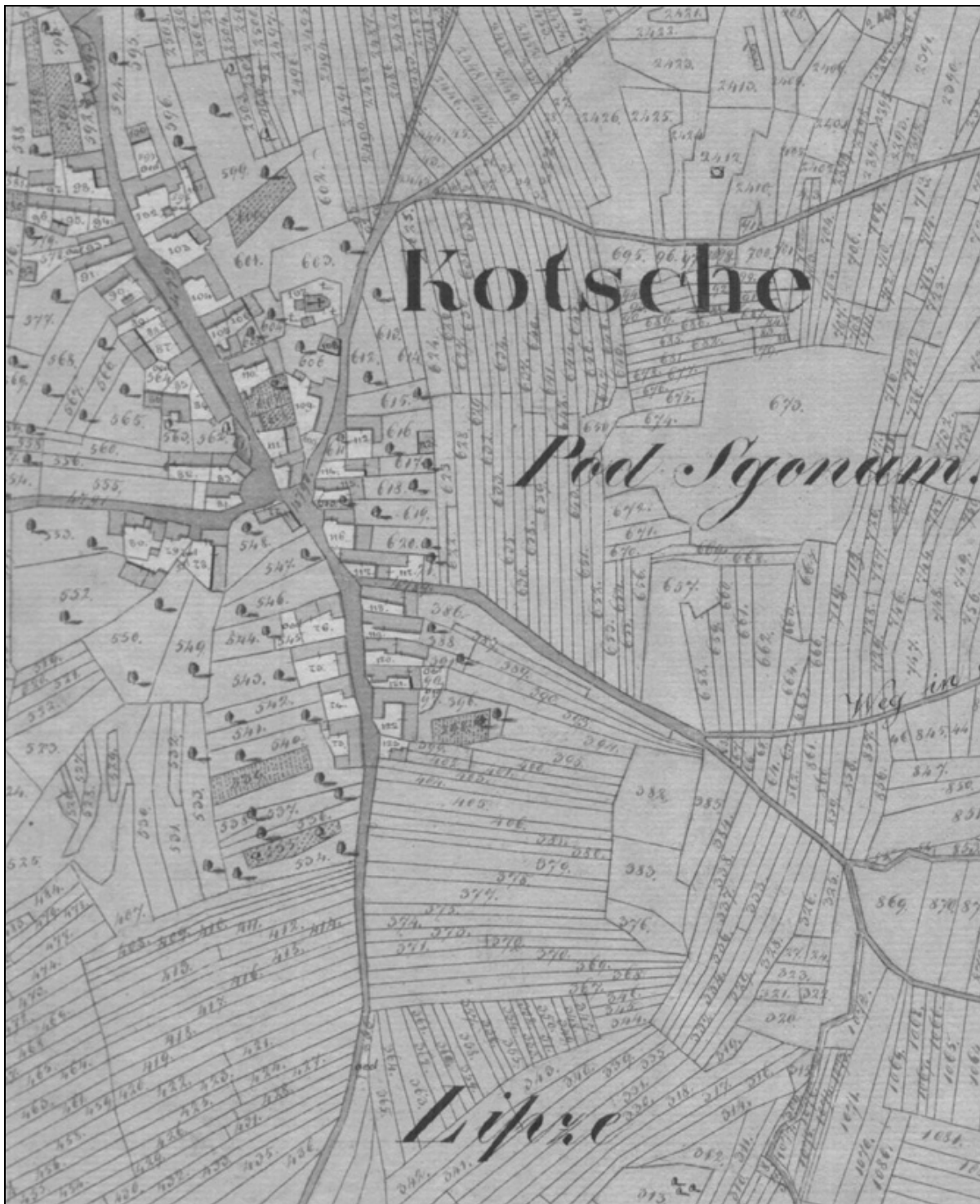
Kdaj pa je bila sezidana cerkvena ladja? Zabukovec pravi, da je cerkev stala že pred letom 1658, pri čemer se sklicuje na dejstvo, da je bil njen najstarejši znani urbar iz leta 1654.⁷ V župnijskem arhivu Slavina tega urbarja, žal, ni več in torej ni več mogoče iskati v njem še kakšne druge morebitne oporne točke za natančnejšo datacijo koške cerkve. Pri dataciji pa se lahko opremo na drug vir, v katerem je zanj pomenljivo prav to, da se ta cerkev v popisih cerkva prvič omenja razmeroma pozno. V mislih imamo Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem, v katerem so siste-

⁴ Na Pivki in še v nekaterih drugih delih Primorske pravijo *klonica* cerkveni lopi pa tudi odprtemu prostoru pod zvonikom, ki je pogostokrat nadomestil nekdanjo lopo.

⁵ Zabukovec, *Slavina*, str. 116. Pisec navaja, da so v zvončnici viseli trije zvonovi, težki 2,08, 1,95 in 0,93 stota. V opombi pristavlja pojasnilo, da na Pivki in na Krasu pravijo zvonik steni podobnemu nastavku na cerkvi, v katerem so line za zvonove. Iz drugih virov je razvidno, da so zvončnici rekli po domače *ter*. Glej k. o., *Iz Pivke*, str. 263. Na Pivki in v Brkinih pa je še danes slišati za zvončnico ljudsko metaforo *lajblt*, ki pomeni telovnik, brezrokavnik.

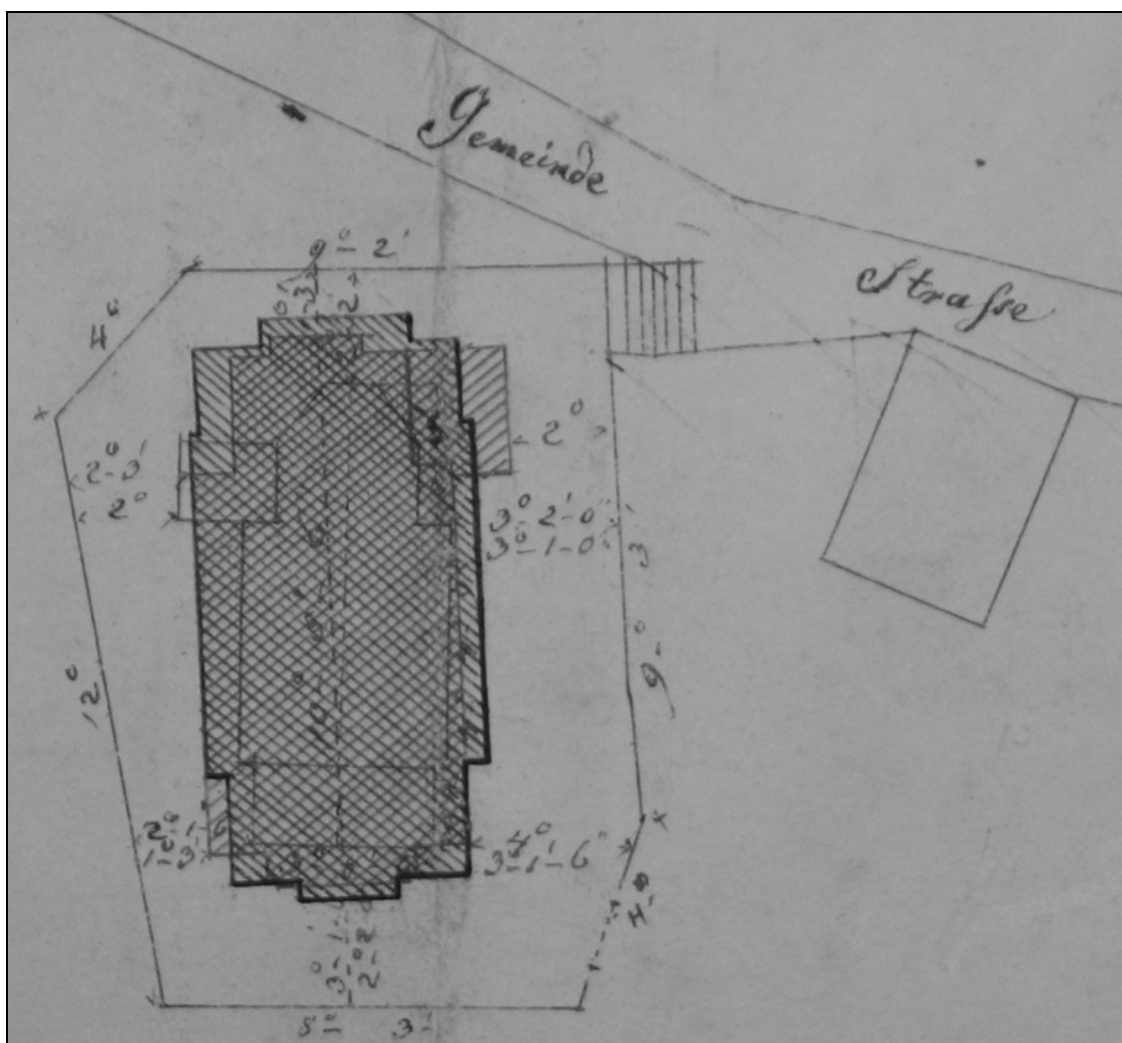
⁶ Zabukovec, *Slavina*, str. 117.

⁷ Prav tam, str. 117.

Vas Koče s cerkvijo sv. Marjete na mapi franciscejskega katastra (ARS, AS 176, mapa 178, list VII. Provincz Krain. Kreis Adelsberg. Steuer Bezirk Adelsberg. Gemeinde Slavina).

Situacija stare cerkve z variantnima načrtoma nove cerkve iz leta 1860 (ARS, AS 140, mapa 2).

matično navedeni podatki iz vseh starih popisov cerkva na območju današnje Primorske. Cerkev sv. Marjete v Kočah je bila v njih prvič omenjena šele leta 1684, pri čemer pisec celo izrecno poudarja, da je v popisu iz leta 1665 (še) ni.⁸

Na podlagi navedenih dejstev lahko sklepamo, da so jo začeli zidati kmalu po letu 1654, ko so začeli voditi njen urbar, letnica 1658 z njenega slavoloka oznamuje leto dograditve njenega prezbiterja, dokončana pa je bila po letu 1865. Potemtakem so jo najverjetneje zidali v presledkih kakšnih deset let.⁹ Vhodno lopo so ji verjetno prizidali še v istem stoletju.

⁸ Höfler, *Gradivo za historično topografijo*, str. 172.

⁹ Za primerjavo lahko navedemo, da so v tisti dobi sezidali cerkev sv. Antona v Gabrčah pri Senožečah že v dveh letih (1664–1665), cerkev sv. Helene v Hrpeljah pa so zidali v presledkih deset let (1661–1670). V Gabrčah je bila skoraj gotovo tako hitro sezidana s finančno pomočjo gospode iz takratnega trga Senožeče. Prim. Premrl, *Stavbarska delavnica*, str. 256–260.

Po nekaterih drugih kamnoseških izdelkih iz takratne koške cerkve, ki so bili ponovno uporabljeni pri gradnji nove, in po analogijah z drugimi sočasnimi podružničnimi cerkvami na Pivki in v Brkinih lahko rekonstruiramo še druge arhitekturne člene, ki so bistveno prispevali k njeni zunanji in notranji podobi v 17. stoletju.

Lopa je morala imeti zidane stene in trikapno streho. V pročelju pod njo je bilo verjetno dvoje majhnih oken kvadrataste oblike, po eno na vsaki strani vhoda s portalom, ki je bil, kot rečeno, najverjetneje ločne oblike. V stranskih stenah ladje in prezbiterja so bila večja pokončna pravokotna okna s posnetimi ostenji. Verjetno sta bili dve okni v južni steni ladje in eno v južni steni prezbiterja. Mor-da je bilo še eno okno v severni steni ladje.

Najverjetneje je imela cela cerkev poševno posnet talni zidec, streha pa je bila opasana s tripasovnim konzolnim vencem, ki ga sestavljajo ploščat spodnji zidec, niz profiliranih konzolic in profiliran

*Kropilnik s školjkasto skodelo iz leta 1663
(foto B. Premrl).*

gornji zidec. Streha je bila strma, prvotno verjetno krita s skodlami, kasneje morda že z opečno kritino.

Notranjščina cerkve je bila verjetno v celoti tlakovana s kamnitimi ploščami. Nekaj plošč iz tega tlaka so najbrž kasneje ponovno uporabili za tlakovanje nove zakristije. To so manjše kvadratne plošče z merami 31,5 cm x 31,5 cm, medtem ko imajo nove plošče v cerkveni ladji mere 40 cm x 40 cm. Desno od vhoda v cerkev je bil kropilnik s školjkasto skodelo, ki zdaj stoji na desni strani v cerkvene veže. Na obodu skodele ima razprto vklesano letnico 1663, na njenem dnu pa nenavadno različico izbočenega Jezusovega monograma.¹⁰ Nekje v ladji je bila v tlak vsajena kamnita pušica ali *škrabica* v obliki nizkega oglatega balustra, ki je zdaj spravljen v zakristiji. To lepo kamnoseško delo ima v gornjem delu na dveh licih sklesane rozete v plitvem reliefu, na enem izmed njih pa je vrezana letnica 1696.

Prezbiterij, ki je bil za stopnico višji od tlaka v ladji, je imel, kot rečeno, slavlolik iz klesanega kamna. Njegova pokončnika, ki sta bila obenem s profiliranima bazama, kapiteloma in sklepnim kamnom kasneje vgrajena v novi slavlolik, sta stopnjevito profilirana in v spodnjem delu okrašena z osemlistnima

*Pušica z letnico 1696, okrašena z rozetami
(foto B. Premrl).*

rozetama v plitvem reliefu, ki spominjata na deteljico. Taka profilacija in rozetni okras sta bila pogostna na nekaterih arhitekturnih členih cerkva na Primorskem v drugi polovici 17. stoletja.¹¹ Prostor prezbiterija je bil skoraj gotovo obokan s poznogotским rebrastim svodom, ladjo pa je verjetno krasil lesen poslikan strop – oboje je bilo značilno za podružnične cerkve tistega časa na tem območju Primorske.

V cerkvi sta bila ob koncu 17. stoletja dva, nedvomno lesena oltarja: glavni oltar sv. Marjete device in mučenke in stranski oltar sv. Lucije device in mučenke.¹² Kdaj točno sta bila postavljena, ni znano, nedvomno pa v istem stoletju.

Konec stoletja je bil na jugozahodni strani postavljen obzidni porton iz klesanega kamna in verjetno je bilo takrat narejeno tudi obzidje. Sestavni deli portona so bazi, pokončnika in kapitela, na katerih stojita obeliska ali *piramidi*. Na licih kapitelov je vrezana deljena letnica 1694, na licih pokončnikov, ki sta okrašeni s kasetami in rombi, pa

¹⁰ To je zrcalna različica IHS, torej SHI, v kateri je namesto črke S sklesan znak v obliki stegnjene številke 3.

¹¹ Primerjaj Premrl, *Zidarska in kamnoseška mojstra*, str. 181–227. Pripomniti je še treba, da so vsi doslej omenjeni kamnoseški členi in izdelki iz sivega apnenca, kakršen je doma na Pivki in v sosednji Košanski dolini.

¹² Rossetti, *Vizitacija tržaškega škofa Giovannija Francesca Milerja*, str. 101.

Obzidni porton na zahodni strani (foto B. Premrl).

Okno v zatrepni fasadi hiše Pri Matjaževih v Kočah, na katerem so sklesane tudi take rozete kot na južnem obzidnem portonu pri cerkvi (foto B. Premrl).

sta izbočeno izklesani okrajšavi Jezusovega in Marijinega imena: IHS in MRA.¹³

Drugi porton, ki ni datiran, ima pa lepo reliefno okrasje v obliki keliha in nenavadnih stiliziranih rozet, bi lahko bil iz istega časa, še bolj verjetno pa se zdi, da je bil narejen v 18. stoletju.¹⁴

Na podlagi povedanega lahko sklenemo, da je cerkev sv. Marjete v Kočah konec 17. stoletja na zunaj in znotraj kazala podobo, ki jo lahko označimo kot pivško različico stavbarskega stila 17. stoletja z značilnim prepletanjem prvin pozne gotike, renesanse in zgodnjega baroka.

Opremljanje in popravila cerkve v 18. stoletju in v prvi polovici 19. stoletja

Velika pridobitev za cerkev je bil nakup novega marmornega glavnega oltarja v 18. stoletju. Postavljen je moral biti okrog leta 1769 – v cerkvenih računih za tisto leto je namreč bil zapisan strošek 212 goldinarjev in 20 krajcarjev na račun za marmornat oltar.¹⁵ Po stilnih značilnostih ga umetnostni zgodovinarji uvrščajo v opus znanega ljubljanskega baročnega kiparja Francesca Rottmana.¹⁶ Sliko sv. Marjete, olje na platnu, je naredil za ta oltar leta 1822 slikar Janez Potočnik, ki se je nanjo tudi podpisal.¹⁷ Oltar in sliko še danes vidimo v novi cerkvi. Verjetno je bil v tem obdobju narejen tudi lesen pevski kor.

Med cerkveno opremo iz tistega časa omenimo srebrn procesijski križ iz leta 1769,¹⁸ poznobaročno spovednico z intarzirano letnico 1771 in rokokojsko

¹³ Porton je bil nekoliko prestavljen, tako da zdaj stoji na začetku v zahodnem zidu, pri prestavljanju pa so bili njegovi sestavni deli premešani in nekateri med njimi postavljeni "na glavo". Portoni tega tipa so značilni predvsem za Pivko, Kras, Brkine in Vipavsko dolino. Praviloma niso imeli vratnih kril, pač pa so bile v vmesni kamnit okvir v tleh vdelane močne rešetke iz kovanega železa, ki so preprečevale živino vstop na cerkveni prostor.

¹⁴ Na 18. stoletje napeljuje sorodnost njegovega okrasja in verske simbolike z okrasjem in verskimi simboli na izjemnem kamnitem okenskem okvirju v fasadi hiše Pri Matjaževih, Koče 22, ki ima na prekladi sklesano letnico 1776.

¹⁵ Zabukovec, *Slavina*, str. 114. Kipar, ki je delal za cerkev v Kočah, se omenja tudi v ŽA Slavina, *Manuale Parochi 1767*; v njem je med izdatki zapisano, da je 27. maja 1769 prejel 20 ducatov.

¹⁶ Klemenčič, *Prispevki k opusu Francesca Rottmana*, str. 114–115; isti, *Oltarji Robbove delavnice v Slavini*, str. 114. – Francesco Rottman, ljubljanski kipar, se je leta 1710 rodil v Benetkah in se tam šolal, konec tridesetih let 18. stoletja pa je prišel v Ljubljano. Tam je umrl leta 1788.

¹⁷ Janez Potočnik (Pototschnik), slovenski baročni, kasneje klasicistični slikar, rojen 15. junija 1749 v Kropi na Gorenjskem, umrl leta 1834 v Ljubljani. Poslikal je več cerkva na Slovenskem. Primerjaj *Enciklopedija Slovenije*, 9, str. 195.

¹⁸ Zabukovec, *Slavina*, str. 116. V slavinskem župnijskem arhivu najdemo podatek, da so leta 1768 plačali za srebrn koški križ 1107 lir, kar bi bilo okroglo 184 ducatov, skratka zelo velik znesek. Glej tudi *Manuale Parochi 1767*, računi 9. junija 1768.

zakristijsko omaro, ki ima na gornjem delu izrezljano letnico 1790.¹⁹

Sredi 19. stoletja je bila cerkev že v tako slabem stanju, da je bila potrebna večjega popravila. Dopis s prošnjo za soglasje, ki ga je septembra 1853 naslovljalo okrajno glavarstvo v Postojni na ljubljanski škofijski ordinariat, poroča, da je pri podružnični cerkvi v Kočah leseni pevski kor s stopnicami vred povsem trhel in da je stenski omet znotraj in zunaj večji del odpadel. Poleg tega se je kazala nujna potreba povečati okna in narediti še nekaj novih, želeli pa bi tudi prizidati zakristijo. Po priloženem predračunu bi znašali stroški za to 572 goldinarjev 21 ½ krajcarja; če bi odbili ročno in vozno tlako, ki bi bili opravljeni v naravi, pa bi se strošek zmanjšal za 44 goldinarjev 33 ½ krajcarja. Ostalih 527 goldinarjev in 46 krajcarjev bi izplačali iz cerkvenega premoženja, ki se v nadaljevanju dopisa podrobneje navaja. Škofijski ordinariat je v odgovoru, v katerem je vrnil dopis z dokumentacijo, soglašal s predlaganim načinom plačila.²⁰

Pisnih dokazil o izvedbi teh posegov sicer nimamo, vendar vse kaže, da so takrat cerkev popravili in ji tudi prizidali zakristijo. Njen obstoj dokazuje že omenjena Hanssova situacija obstoječega stanja iz leta 1860, v kateri je vrisan tudi tak prizidek k cerkvi. Podatek, da so leta 1856 v Kočah postavili nova lesena stranska oltarja,²¹ pa nakazuje, da so morali obnoviti vsaj omete v cerkvi, sicer najbrž ne bi šli vanjo postavljat novih oltarjev.

Zidanje nove cerkve v letih 1862–1863

Po teh popravilih in novem okrasu cerkve bi pričakovali, da bodo Kočanci za nekaj časa zadovoljni z njo. Vendar najdemo v zapisih o delih in popravilih na cerkvah in pripadajočih stavbah župnije Slavina v poglavju, ki govori o cerkvi v Kočah, že leta 1860 presenetljivo novost: "Sklenjeno je bilo, naj se zgradi nova cerkev."²²

Da so se Kočanci tako kmalu po omenjenih popravilih odločili graditi novo cerkev – kar je tudi pomenilo, da bo treba obnovljeno staro cerkev podreti, ker so potrebovali prostor zanjo – so morali imeti več razlogov. Objektiven razlog je verjetno

bilo to, da je cerkev v drugi polovici 19. stoletja postajala pretesna za naraščajoče prebivalstvo vasi in se je zmerom bolj kazala potreba po prostornejši stavbi. Temu se je verjetno pridružila še iz tekmovalnosti porojena želja postaviti lepšo novo cerkev s pravim zvonikom, s kakršnimi so se že ponašale druge vasi na Pivki.²³

Zadnji in odločilni pa je bila nedvomno radodarnost bogate rojakinje Marije Kalister²⁴ in njene-ga moža Janeza Kalistra iz Slavine, ki sta zelo obogatela s trgovanjem in sta že dalj časa živela v Trstu. Po ustnem izročilu je hotela "Kalištrca" v rojstnih Kočah s svojim denarjem sezidati cerkev, ki bi bila lepša od farne, a je slavinski župnik temu nasprotoval.²⁵ Kljub temu pa je dala narediti precej veliko cerkev za tako vas.²⁶ Zabukovec je o novi koški cerkvi takole zapisal: "Zgradila sta jo na svoje stroške Marija Kalister in njen soprog Janez Kalister iz hvaležnosti do Boga, ki je njuno gospodarstvo tako obilno blagoslovil. Brez zvonov, oltarjev, klopi in druge cerkvene oprave je stala blizu 20.000 fl. Vse je plačala Kalistrova gospa, tlake ni bilo prav nobene."²⁷

Ohranjenih je tudi nekaj arhivskih dokumentov, ki govorijo o pripravah na zidavo cerkve v Kočah. Dne 26. marca 1861 je tržaško namestništvo poslalo okrajnemu uradu v Postojni pismo, ki je bilo hkrati dano v vednost ljubljanskemu škofijskemu ordinariatu; v njem sporoča, da se je škofijski ordinariat v Ljubljani strinjal z načrtovano postavitvijo vaške cerkve v Kočah in z gradbenim načrtom deželne gradbene direkcije z dne 3. januarja 1861. Obenem je izrazil upanje, da bo po tem načrtu nastala smo-

²³ V Radohovi vasi, na primer, so se vaščani že leta 1836 pobahali z napisom na svojem zvoniku: *Ta turen je naredila soseska (iz) svoje moči (leta) 1836*. To je njegova nekoliko poknjžena različica v gajici, v originalu pa je vklesan v kamnito ploščo v bohoričici. Primerjaj Matičetov, *Primorski ljudski napisi*, str. 5.

²⁴ Marija Kalister, z deklškim priimkom Bole, se je rodila 4. septembra 1805 v Kočah hišna številka 6, Pri Žnidarju, danes Pri Zadniku, Koče 33. Leta 1825 se je poročila z Janezom Kalistrom, po domače Milharjevem iz Slavine, ki je prišel za zeta v Koče. Janez Kalister, ki je bil izredno nadarjen, delaven in podjeten, je zelo obogatel s trgovanjem in sčasoma se je z družino preselil v Trst. Oba z ženo sta se izkazala z dobrodelnostjo, še posebej pa sta gmotno pomagala rojakom iz Slavine in Koč, iz cele slavinske fare in iz drugih krajev na Pivki. Maks Bole, po domače Bolev Maks, doma Pri Sušlnovih, Koče 26, je pravil, da je "Kalištrca", ko so jo hodili Kočanci *feh*at v Trst, prosilcem dajala denar kar z merico. Janez Kalister je umrl v Trstu 17. decembra 1864, njegova vdova Marija pa 19. julija 1880. Glej ŽA Slavina, *Družinske knjige Slavina 1809, 1830, 1840, 1888, RMK Slavina 1804–1833*, str. 17; *PMK Slavina 1781–1830*, str. 118; Zabukovec, *Slavina*, str. 297.

²⁵ V tistem času je bil v Slavini župnik Anton Pokorn.

²⁶ Ustni vir: Anton Slavec – Zvono, Ta dolnji Jecin, Koče 14.

²⁷ Zabukovec, *Slavina*, str. 114. – O dobrodelnosti Marije Kalister govori tudi podatek, da je prispevala 16.700 goldinarjev (florintov) za zidanje cerkve na Mirenskem Gradu, za katero je bil prav tako položen temeljni kamen leta 1662. Primerjaj Pust, *Mirenski Grad*, str. 9; Baraga, *Župnija Miren*, str. 114.

¹⁹ O spovednici in omari pa je treba pripomniti, da se ne ve, ali sta bili narejeni prav za koško cerkev. Možno bi namreč bilo, da sta bili tja prineseni iz katere druge cerkve, kjer ju niso več potrebovali. K previdnosti navaja tudi podatek, da je bila leta 1870 za Koče narejena nova spovednica. Glej ŽA Slavina, *Herstellungen und Reparationen an den Kirchen*, list 72v.

²⁰ NŠAL, ŠAL/Ž, Spisi Slavina 1793–1869, 1853, september, 4–20, Dopis okrajnega glavarstva v Postojni ljubljanskemu škofijskemu ordinariatu in njegov odgovor.

²¹ Zabukovec, *Slavina*, str. 116. – Kdo je avtor stranskih oltarjev, ni znano.

²² ŽA Slavina, *Herstellungen und Reparationen an den Kirchen*, list 72.

Pogled na cerkev sv. Marjete v Kočah od spredaj (foto B. Premrl).

Pogled na cerkev sv. Marjete v Kočah z zadnje strani (foto B. Premrl).

trna nova cerkev, ki bo v veselje vsem prebivalcem vasi in njihovi pobožni dobrotnici.²⁸ Ljubljanski škofijski ordinariat pa je v dopisu z dne 16. junija 1861 med drugim obvestil okrajni urad v Postojni, da Marija Kalister pisno soglaša z željo prebivalcev vasi Koče za povečanje stare vaške cerkve po načrtih okrajnega inženirja Hanssa.²⁹

Temeljni kamen za novo cerkev je bil položen 3. junija 1862. V navzočnosti obeh ustanoviteljev, Janeza in Marije Kalister, ter vse župnijske duhovščine ga je slovesno blagoslovil postojnski župnik in dekan Peter Hicinger.³⁰ Še istega leta je bila cerkev zgrajena do te mere, da so jo lahko pokrili.³¹ V naslednjem letu se je gradnja cerkve nadaljevala in jeseni je bila dokončana. 25. oktobra je bila že slo-

vesno blagoslovljena.³² Tudi novo cerkev je blagoslovil postojnski dekan Peter Hicinger. O tem dogodku in o cerkvi sami je obširno poročal katoliški list Zgodnja danica. Navajamo nekaj odlomkov:

"Že si omenila, ljuba Danica, kako so prečastiti Postojniški dekan g. P. Hicinger družiga rožnika 1862 vogelni kamen k novi cerkvi v Kočah slovesno vložili. Razglasi zdaj, kako so ravno ta prečastiti gospod, pooblasteni od v. č. škofijstva ljubljanskiga (4. vinotoka 1863), 25. pretekliga mesca novo cerkev v Kočah blagoslovili.

Prišlo je bilo k ti slovesnosti iz vse Pivke ljudi toliko, da je bilo sila. Med drugimi je bila pričujoča tudi blaga gospa ustanoviteljica iz Tersta s svojim gospodom, dosluženi okrajni poglavar blagorodni g. Val. Murnik s svojo gospó, gospod inženir Pilc iz Postojne (zdajni okrajni poglavar, blagorodni g. Anton Globočnik, so bili vradno zadržani), vsa farna duhovščina in nekaj gospodov iz bližnje okolice. Vse je že od deleč vabil lepi visoki zvonik in njegov tovarš, visok mlaj z zastavami narodnih barv. Od bližej so prihajajoče pozdravljali manjši ob cerkvi postavljeni mlaji in dvoje slovesnih vmetno okinčanih vrat, ki derže v nar bližnjiši cerkveno okolico. Ko se je po 10. uri pričela slovesnost z

²⁸ NŠAL, ŠAL/Ž, *Spisi Slavina 1793–1869*.

²⁹ Prav tam, *Spisi Slavina 1793–1869*.

³⁰ Peter Hicinger, ki je bil župnik in dekan v Postojni v letih od 1859 do 1867, se je rodil leta 1812 v Trzihu na Gorenjskem očetu Mihaelu in materi Uršuli, rojeni Poprijan. V duhovnika je bil posvečen leta 1835, umrl je v Postojni leta 1867. Glej ŽA Postojna, Ažman, *Kronika župnije Postojna*, str. 192.

³¹ ŽA Slavina, *Herstellungen und Reparationen an den Kirchen*, list 72. – O blagoslovitvi temeljnega kamna za novo cerkev v Kočah so poročali tudi časopisi. Primerjaj prispevek *S Pivke*, str. 138–139. Glej tudi Zabukovec, *Slavina*, str. 114.

³² ŽA Slavina, *Herstellungen und Reparationen an den Kirchen*, list 72.

blagoslovljenjem vode po obredniku, in je po tem šla procesija med kropljenjem cerkve in svetim petjem okoli nove cerkve, se je pobožnim zbranim vernikom na obrazu bralo, kako močno so bili razveseljeni. Še bolj pa se jim je serce povzdignilo, ko so smeli v novo blagoslovljeno cerkvo stopiti, ki je bila zdaj opravljena ko vesela in sveta nevesta svojemu Ženinu, kateri je imel skoraj vanjo priti. /.../ To novo poslopje pa res tudi zasluži, de se hiša Božja imenuje. Posebno človeka povzdigne njena visokost, svetloba, terdnost; 4 sežnje in 4 čevlje ti je do obok visokost, 14 čevljev so visoke tla pevališa, okna so po 10 čevljev visoke, in obok nosijo stebri iz rezaniga kamnja. Poprejšnji inženir g. Pilc, ki ga je po zidarskim mojstru Sorču iz Slavine³³ in stenarskih mojstrib, Čelanu iz Postojne³⁴ in Oblaku iz Lučin,³⁵ izpeljal, sta si postavila lep spominek. Posebno vsakimu dopade zvonik v čelo cerkve vzdidan in po ostrejšu tako

okusno izpeljan, de ga mu blizo ni para. Pa kako bi ta sveti kraj kej posebniga ne bil, ker, de si ravno z duhovnišem vred po notranji svetlobi na dolgosti meri le 10 sežnjev in 1 čevlj, in po širokosti v čelnu /sic/ le 4 sežnje in 4 čevlje, vendar brez zvonov, altarjev, stolov in družih cerkvenih priprav stane blizo 20 tisuč goldinarjev. Zato je ustanoviteljica te veže Božje pač res zaslužila, da se ji je nad velike vrata od zunaj v kamen vrezan in pozlačen napis postavil: To cerkev sv. Marjete je dala zidati v letu 1862 gospa Marija Kalister iz Tersta, rojena v Kočah."³⁶

Opis nove cerkve

Cerkev je torej bila zgrajena po načrtu inženirja Hanssa, od katerega nam je znana že nekajkrat omenjana situacija z dvema variantama načrtovane tlorisa. V črni barvi je varianta z večjim tlorisom cerkve, a brez zakristije, v rdeči barvi je varianta z manjšim tlorisom in s prislonjeno zakristijo na južni strani prezbiterija. Odločili so se za rdečo varianto, se pravi za manjšo cerkev, kar se ujema z že omenjenim ustnim izročilom. Pri njeni izvedbi pa so vnesli še nekaj sprememb. V nasprotju s staro cerkvijo, ki je bila pravilno orientirana od vzhoda proti zahodu, so postavili novo cerkev v smeri sever–jug, se pravi vzporedno s cesto, zakristijo pa so prestavili na zahodno stran prezbiterija. Preoblikovano cerkveno parcelo so ogradili z novim obzidjem in prestavili obzidna portona, ob cesti pa so morali še prej pozidati dolgo škarpo iz grobo klesanega kamna.

V tlorisu cerkve si po načrtu sledijo pravokoten prezbiterij z rizalitno izpahnjeno zadnjo steno in s prizidano zakristijo na zahodni strani, velika pravokotna ladja in zvonik, ki je deloma vgrajen, deloma izstopa iz pročelja. Cerkev je krita z opečnim bobrovcem, deloma s pločevino.

Zvonik s korenasto-laternasto pločevinasto streho stoji v osi fasade, ki je zaključena s trikotnim zatrepom. Njegova zvonica ali *klonica* se odpira z visokim neoromanskim ločnim vhodom, v katerega sta vkomponirana že omenjena ločna kosa nekdanjega slavoloka z letnico 1658 in še nekaj drugih takih kosov. V fasadi nad njim je vzdignjena plošča z napisom o donatorici cerkve iz Koč, ki se v zvestem prepisu glasi takole:

To cerkev s. Marjete je dala zidati leta 1862 Maria Kalister rojena v Kočeh.

Šivani vogali zvonika in cerkvenega pročelja so zidani iz grobo klesanih apnenčevih kvadrov ali *škvadrancev*. Vso stavbo, z zvonikom in zakristijo vred, opasuje poševno prirezan talni zidec, njene

³³ V Slavini je bilo več rodov zidarjev Šorcev. Prvi znani zidar med njimi je bil Franc Šorc starejši, ki se je rodil leta 1798 in je umrl konec leta 1864. Bil je tudi mlinar, zato se je njihovi hiši reklo Pri Malnarju. V času, ko so zidali cerkev v Kočah, je verjetno on vodil delo, gotovo pa sta največ delala njegova sinova: Jožef, rojen leta 1827, in Franc, rojen leta 1834, ki je kasneje nasledil očeta. Zidarji Šorci so precej delali pri cerkvah in med drugim sezidali tudi več zvonikov na Pivki: na primer v Kleniku leta 1853, v Gradcu leta 1877, v Nemški oziroma Slovenski vasi leta 1879. Glej ZA Slavina, *Družinske knjige Slavina 1809, 1830, 1840, 1858, 1888, 1891 in RMK Slavina 1781–1812, 1834–1878, 1878–1913, PMK Slavina 1834–1874, 1875–1904, MMK Slavina 1812–1833, 1834–1872*.

³⁴ Omenjeni *stenarski* oziroma tesarski mojster je bil najverjetneje Andrej Celan iz Postojne, hišna številka 152, ki je v postojnski krstni knjigi leta 1842 pri rojstvu otroka označen kot tesar (Zimmermann). Rodil se je 20. oktobra 1813 v Postojni, leta 1839 se je poročil z Marijo Klemen iz Šmihela, 6. novembra 1871 pa je umrl, potem ko so mu amputirali nogo. Glej ZA Postojna, *Družinska knjiga Postojna 1858, RMK Postojna 1836–1857*.

³⁵ Tesarski mojster Oblak iz Lučin, ki je sodeloval s postojnskim tesarjem Čelanom pri izdelavi ostrejša cerkve v Kočah, ki je moral biti ena in ista oseba z urarjem Janezom Oblakom, ki je podpisan na stolpni uri v zvoniku. Janez je bil prvo-rojeni sin Jurija Oblaka, kovača, tesarja, krovca cerkva in zvonikov in izdelovalca stolpnih ur, iz zaselka Prelesje pri Lučinah, po domače Pri Kožuhu. Rodil se je 25. marca 1822 v Prelesju in bil dvakrat poročen. Po drugi poroki z Marijo Bozovičar se je preselil na ženin dom v sosednjo vasico Suhu Dol 10, po domače Pri Janezu. Tam je umrl 3. junija 1896. V kroniki župnije v Lučinah je opisan kot "izboren kovač, izurjen tesar, toda predvsem neprekosljiv izdelovatelj turnskih ur". Tesar je bil tudi njegov sin Peter iz prvega zakona, rojen leta 1853, poročen v Kovkarjevo bajto, Zadobje 1. Primerjaj Bučič, *Urarski rod Oblakov*, str. 19–26; ista, *Ure skozi stoletja*, str. 120. Glej NŠAL, ŠAL, *Družinska knjiga Lučine 1746–1892 ca.; Kratka zgodovina župnije sv. Vida v Lučinah*, str. 79, 80. – Glede tesarskega deleža Janeza Oblaka pri cerkvi v Kočah se zdi najbolj logično, da je pokrnil streho zvonika, v katerem je naredil tudi uro. V tistem času je napravil še nekaj del v bližnjih cerkvah: v Slavini je leta 1882 naredil novo stolpno uro, v Palčju pa je leta 1883 v zvoniku pre naredil jarne za zvonove in obesil zvonove. Primerjaj Zabukovec, *Slavina*, str. 105, 174.

³⁶ k.o., *Iz Pivke*, str. 263–264.

*Napisna plošča donatorici Mariji Kalister na zvoniku,
pod njo ločni del vhoda z deljeno letnico 1658 iz nekdanje cerkve (foto B. Premrl).*

strehe in pročelni zatrej pa tripasovni konzolni strešni venec. Talni zidec in strešni venec sta večji del dediščina stare cerkve. V stranskih stenah ladje so trije pari velikih oken, sklenjenih z rustikalnimi polkrožnimi loki v neoromanskem stilu, prezbiterij pa ima podobno okno na vzhodni strani. Tako je tudi visoko okno v prvem nadstropju zvonika in podobno so oblikovane tudi vse štiri line zvonišča. Masivni loki so sestavljeni iz klinasto oblikovanih klesancev, oknjaki pa imajo poševno posneta ostenja v stilu 17. stoletja – očitno je, da so zanje ponovno uporabili dele okenskih okvirjev stare cerkve, manjkajoče kose pa so zaradi tega morali oblikovati na enak način. V stranskih kotih pročelnega zatrepa sta manjši lunetni lini za zračenje podstrešja, v vmesnem nadstropju zvonika pa je velika lina lunetne oblike. Tudi te line so sklenjene z rustikalnimi loki.

V cerkev vodi visok ločni portal s profiliranima bazama in podboji, z nadločjema, ki sta okrašeni z rozetama, in z bogatim simsom. Profilacija baz in podbojev se zgleduje po že omenjeni profilaciji prvotnega slavoloka v cerkvi – morda tudi po nekdanjem portalu. Skozi vrata stopimo v majhno vežo, ki jo oblikujejo notranje stranske stene zvonika, in dalje pod obokan pevski kor, ki se proti ladji opira na dva klesana slopa. Prostorna, visoka ladja, tlakovana z lepimi kamnitimi ploščami, je s pilastri, ki imajo kamnite toskanske kapitele, razdeljena na tri pole in obokana s češkimi kapami, omejenimi z

vzdolžnimi in prečnimi oprogami. Obok krasijo štukirani okvirji.

Tudi prezbiterij, ki je za stopnico višji, je členjen s pilastri in obokan s češko kapo, okrašeno s štukiranim okvirjem. V ladjo se odpira z velikim slavolokom, ki ima kamniti profilirani bazi, profilirana pokončnika s kapiteloma in sklepni kamen prvotnega slavoloka, medtem ko je sedanji višji in širši lok zidan, a tudi na njem se nadaljuje profil pokončnikov, tokrat v ometni izvedbi.

Iz prezbiterija vodi v obokano zakristijo portal, ki ima na napisnem frizu razprto vklesano deljeno letnico 1862. Poleg tega ima zakristija tudi zunanji portal.

Cerkev je opremljena s tremi oltarji, ki so vsi že stali v stari cerkvi. Marmorni baročni oltar v prezbiteriju je leta 1887 dopolnil kamnosek in podobar Janez Vurnik starejši iz Radovljice na Gorenjskem.³⁷ Dodal mu je neobaročno atiko z vdelnim reliefom Svete Trojice, za opravljeno delo pa je

³⁷ Janez Vurnik starejši, rojen 28. avgusta 1819 v Stari Oselici nad Trebijo, od leta 1841 samostojen podobar v Radovljici. Delal je predvsem oltarno arhitekturo in cerkveno opremo v novoromanskem, novogotskem in novorenesančnem slogu. Umril je 2. marca 1889 v Radovljici. Glej Žitko, *Slovenski biografski leksikon. Četrta knjiga*, str. 650. – V cerkvah na Pivki so njegova dela še priznana v Matenji vasi oz. Štivanu (1881), stranski oltar sv. Antona v Petelinjah (1887) in atika glavnega oltarja v Slavini (1888).

Prezbiterij s slavoločno steno (foto B. Premrl).

prejel plačilo 352 goldinarjev.³⁸ Datiral ga je z naslikano letnico na ometanem hrbtu oltarja. Že precej prej, leta 1866, pa je slikar Štefan Šubic iluzionistično poslikal steno za oltarjem s stebriščem, volutno atiko, baldahinom in draperijo in tako povečal njegov vtis.³⁹ Stranska lesena oltarja stebrega tipa, ki sta bila izdelana leta 1856 v baročni tradiciji, sta postavljena v kotih ladje ob slavoločni steni. Na levi strani je oltar sv. Lucije, na desni oltar sv. Silvestra.⁴⁰

³⁸ NŠAL, ŠAL/Ž, *Spisi Slavina 1871–1900*, Dopis predstojništva podružnice sv. Marjete v Kočah knezoškofijskemu ordinariatu v Ljubljani dne 27. januarja 1887; Zabukovec, *Slavina*, str. 114.

³⁹ Slikar Štefan Šubic, sin Pavla Šubica, kmeta, mlinarja in rezbarja iz Hotavelj, rojen 22. decembra 1820. Z bratoma Janezom in Blažem je nekaj časa vodil podobarsko delavnico doma v Hotavljah, po smrti prve žene in po drugi poroki pa se je preselil na ženin dom v Poljane. Tam je umrl 9. januarja 1884. – Na Pivki je več njegovih del: leta 1865 je naslikal podobi za stranska oltarja v cerkvi sv. Nikolaja v Palčju in na novo naredil desni oltar; za cerkev sv. Jerneja v Petelinjah je leta 1868 naredil lesena stranska oltarja sv. Jakoba in sv. Antona. Glej tudi Zabukovec, *Slavina*, str. 152.

⁴⁰ Opis cerkve je v splošnem povzet po V(idmar) L(uka) in K(emperl) M(etoda), Podružnična cerkev sv. Marjete v Ko-

V zvonik se povzpemo prek pevskega kora, na katerega drži kamnito polzasto stopnišče na desni strani. Vhod s kora v zvonik je uokvirjen s kamnitim portalom, ki ima na prekladi vklesano letnico 1862. V zvonišču so do prve svetovne vojne viseli trije zvonovi iz leta 1866, ki jih je ulil Albert Samassa v Ljubljani. Stali so 3.400 goldinarjev. Tudi zvonove je plačala dobrotnica Marija Kalister. Leto kasneje je ista dobrotnica kupila še repetirno stolpno uro za 460 goldinarjev.⁴¹ Na njeni notranji številčnici je podpisan Janez Oblak, urar.⁴² Samassovih zvonov ni več v zvoniku, Oblakova ura je še, vendar ne dela več.

Vsi zvonovi so bili okrašeni in opremljeni s podobami in napisi. Veliki zvon, ki je tehtal 859 kilogramov, je imel podobi sv. Marjete in sv. Križa z Marijo in sv. Janezom ter napis: ŠT. 7. TE TRI ZVONOVE JE IZLITI DALA BLAGA GOSPA

ča. *Leksikon cerkva na Slovenskem. Dekanija Postojna 2*, str. 145–148. Primerjaj tudi ZVKDS, OE NG, *Spomeniški elaborat Koče, p. c. sv. Marjete*.

⁴¹ ZA Slavina, *Herstellungen und Reparationen an den Kirchen*, list 72v. Primerjaj še *Postojnsko okrajno glavarstvo*, str. 28; Zabukovec, *Slavina*, str. 116.

⁴² Glej opombo 35.

Detajla slavoloka: na levi strani baza s spodnjim delom pokončnika, na desni kapitel (foto B. Premrl).

MARIJA KALISTER IZ TERSTA ROJENA V KOČAH. Pod reliefom sv. Marjete je pisalo: SV. MARJETA BODI VSELEJ NAŠA POMOČNICA, pod sv. Križem pa je bil mojstrski podpis: ŠT. 10. VLIL ALBERT SAMASSA V LJUBLJANI 1866.⁴³ Srednji zvon je tehtal 477 kilogramov, okrašen je bil s podobama sv. Križa in sv. Gregorja, pod katero je bil napis: S. GREGOR UČI NAS PRAV BOGA LJUBITI IN ČASTITI. Na pasu je imel mojstrski podpis: ŠT. 10. VLIL ALBERT SAMASSA V LJUBLJANI 1866. Na malem zvonu, težkem 266 kilogramov, ki se je leta 1887 ubil in ga je potem Samassa prelil, je bil poleg podob Marije Brezmadežne, sv. Križa in sv. Lucije mojstrski podpis: ALBERT SAMASSA C. K. DVORNI ZVONAR V LJUBLJANI ŠT. 1712 + 1887.⁴⁴

⁴³ Albert Samassa (1833–1917) je pomemben predstavnik ljubljanske zvonarske "dinastije" Samassa, ki se je začela v 18. stoletju in se je obdržala do prvih desetletij 20. stoletja. 19. stoletje je bilo v znamenju treh zvonarjev iz te rodbine: Vincenca, Antona mlajšega in Alberta Samasse. Njihova zvonarna je tedaj postala največja v Avstro-Ogrski. V njej so naredili tudi mnogo zvonov za primorske cerkve. Verjetno jih je največ naredil prav Antonov sin Albert, ki je vodil livarno od leta 1866 do 1899 in je ulil največ zvonov od vseh zvonarjev svoje rodbine. Vemo, na primer, da jih je v obdobju od leta 1867 do 1888 naredil za cerkve v Slavini, Podgorju, Podragi, Ilirski Bistrici, Knežaku, Palčju, Slivju ... Glej Premrl: *Turni, teri, lajblci, preslice*, str. 28.

⁴⁴ NŠAL, ŠAL, Spisi V, fasc. 350, *Zvonovi*, Mantuanijev po-

Po ustnem izročilu so Avstrijci med prvo svetovno vojno vzeli vse tri zvonove za vojne potrebe. Po vojni je država Italija, pod katero je prišla Primorska, dala sredstva iz vojne odškodnine za tri nove zvonove, med drugo svetovno vojno pa so spet vzeli dva zvana Italijani.⁴⁵ Ostal je en sam, z latinskim napisom na pasu nad spodnjim robom: 1918 ME FREGIT FUROR HOSTIS AT HOSTIS AB AERE REVIXI ITALIAM CLARA VOCE DEUMQUE CANENS 1921. SLAVINA KOCE. Slovensko bi se glasil: *1918. sovraga srd me je razbil, iz bronu sovražnika pa sem oživel ponovno, Italiji in Bogu glasno pojoč, 1921.* To je bila ena izmed dveh možnih različic napisov za tako imenovane odškodninske zvonove, ki sta bili predpisani od države. Na pasu v gornjem delu zvonca je mojstrski podpis zvonarja Francesca Broilija iz Vidma: FUSE FRANCESCO BROILI UDINE.⁴⁶

pis 1916/17. Zvonovi ožje župnije slavinske. Koče. Podružnica sv. Marjete. Glej tudi Zabukovec, *Slavina*, str. 116.

⁴⁵ Ustni vir: Anton Slavec - Zvono, Koče 14, Ta dolnji Jecin, Koče 14.

⁴⁶ Zlasti v desetletju po prvi svetovni vojni in še nekaj kasneje, ko je italijanska država financirala izdelavo in namestitev novih zvonov tistim cerkvam na Primorskem, ki so jim jih rekvirirale avstrijske vojaške oblasti ali so jim bili uničeni med vojno, so bili uliti številni zvonovi. Če sodimo po raziskanih zvonikih, jih je največ naredila prav livarna Francesco Broili v Vidmu. Njene zvonove, ulite v letih 1920 do 1927, najdemo še v cerkvah v Malih Ločah, Gradišču pri

Ta opis cerkve in oris njene stavbne zgodovine naj sklenemo z ugotovitvijo, da so načrtovalci in izvajalci nove cerkvene stavbe in njene opreme ravnali zelo racionalno in s prefinjenim čutom za kamnoseške kvalitete stare cerkve. S tem, ko so v novo cerkev smotno ponovno vgradili kvalitetne stare kamnite arhitekturne člene, kot so talni zidec, strešni venec, okenski okvirji, deli slavoloka in drugo, so ravnali kot varčni in dobri gospodarji, obenem pa so novo arhitekturo, ki se je navdihovala ob sodobnem neoromanskem stavbarskem slogu, oplemenitili in obogatili s prevzetimi oblikami tradicionalne pivške arhitekture. Teh sestavin in oblik pa niso prevzeli zgolj mehanično, temveč so po njihovem zgledu oblikovali tudi nove arhitekturne člene – če omenimo, na primer, samo slope, baze in kapitule pilastrov – in jih vkomponirali v skladno stavbno celoto. Po teh značilnostih je tudi cerkev v Kočah svojevrsten zgled silno trdožive in dolgotrajne kontinuitete umetnostnih in kamnoseških oblik in stvaritev na Pivki, ki soustvarjajo *genius loci*.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 140, Okrajni gradbeni urad Postojna 1827–1890.

AS 176, Franciscejski kataster, mapa 178.

NŠAL, ŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana, Škofijski arhiv Ljubljana

Družinska knjiga Lučine 1746–1892 ca.

Kratka zgodovina župnije sv. Vida v Lučinah na Gorenjskem.

Zvonovi, Mantuanijev popis 1916/17.

NŠAL, ŠAL/Ž – Nadškofijski arhiv Ljubljana, Škofijski arhiv Ljubljana / župnije

Spisi Slavina 1793–1869, 1871–1900.

ZVKDS, OE NG – Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Nova Gorica Spomeniški elaborat Koče, p. c. sv. Marjete.

ŽA Postojna – Župnijski arhiv Postojna

Andrej Ažman, Kronika župnije Postojna.

Rojstna matična knjiga Postojna (RMK) 1836–1857 in 1858–1879.

Družinska knjiga Postojna 1858.

ŽA Slavina – Župnijski arhiv Slavina

Herstellungen und Reparationen an den Kirchen und dazu gehörigen Gebäuden der Pfarr Slavina seit 1857.

Manuale Parochi 1767.

Družinske knjige Slavina 1809, 1830, 1840, 1858, 1888, 1891.

Rojstne matične knjige (RMK) Slavina 1781–1812, 1804–1833, 1834–1878, 1878–1913.

Poročne matične knjige (PMK) Slavina 1781–1830, 1834–1874, 1875–1904.

Mrliške matične knjige (MMK) Slavina 1812–1833, 1834–1872.

USTNI VIRI

Bole, Maks (roj. 1921), po domače Bolev Maks, Pri Sušlnovih, Koče 26.

Slavec, Anton - Zvonov (roj. 1934), Ta dolnji Jecin, Koče 14.

LITERATURA

Baraga, France, s sodelovanjem in pomočjo župnika Cirila Ceja: *Župnija Miren skozi stoletja*. Miren : Župnija Miren, 2009.

Bučić, Vesna: Urarski rod Oblakov iz Prelesja, Suhlega dola in Lučin. *Loški razgledi*, 39, Škofja Loka, 1992, str. 19–26.

Bučić, Vesna: *Ure skozi stoletja* (katalog razstave). Ljubljana : Narodni muzej Slovenije, 1990.

C(evc), A(nica): geslo Potočnik Janez. *Enciklopedija Slovenije*, 9, Plo – Ps. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1995, str. 195.

Höfler, Janez: *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem. Primorska: Ogolejski patriarhat, Goriška nadškofija, Tržaška škofija*. Nova Gorica : Goriški muzej, grad Kromberk, 2001.

k., o.: Iz Pivke. *Zgodnja danica*, 16, list 33, Ljubljana, 20. listopada 1863, str. 263.

Klemenčič, Matej: Oltarji Robbove delavnice v Slavini in okolici. *Slavenski zbornik* (ur. Janko Boštjančič). Slavina, 2005, str. 103–122.

Klemenčič, Matej: Prispevki k opusu Francesca Rottmana. *Zbornik za umetnostno zgodovino*, nova vrsta, 31/32, Ljubljana, 1995–1996, str. 109–118.

Matiččetov, Milko: Primorski ljudski napisi, 21. *Ljudski tednik*, 2, 18. 9. 1947, str. 5.

Postojnsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Spisali in izdali učitelji v okrajih. V Postojini, 1889.

Premrl, Božidar: Stavbarska delavnica družine Rojina v Brezovici v Brkinih v 17. stoletju in na začetku 18. stoletja. *Barok na Goriškem – Il barocco nel Goriziano* (ur. Ferdinand Šerbelj). Nova Gorica : Goriški muzej, Grad Kromberk, 2006, str. 251–270.

Premrl, Božidar: *Turni, teri, lajblci, preslice. Zgodbe zvonikov s Krasa in okolice*. Sežana : Kulturno društvo Vilenica, 2007.

Materiji, Hrušiči, Slivju, Kleniku, Palčju, Štivanu, Podpeči, Lokavcu, Črničah, na Planini pri Vipavi in v Štanjelu. Glej Premrl: *Turni, teri, lajblci, preslice*, str. 24–29.

- Premrl, Božidar: Zidarska in kamnoseška mojstra Janez Sever in Matija Bitenc v Dolnji Košani v 17. in 18. stoletju. *Dolnja Košana in okolica. Študije, dokumentarna in literarna besedila* (ur. in avt. Marjan Dolgan). Celje : Mohorjeva družba, 2006, str. 181–227.
- Pust, Anton: *Mirenski Grad pri Gorici*. Miren : Misijonska družba – lazaristi, 1991.
- Rossetti, Pietro: Vizitacija tržaškega škofa Giovannija Francesca Milerja v župniji Slavina leta 1693. *Slavenski zbornik* (ur. Janko Boštjančič). Slavina, 2005, str. 97–102.
- S Pivke. *Zgodnja danica*, 15, list 17, Ljubljana, 10. rožnika 1862, str. 138–139.
- V(idmar), L(uka) in K(emperl), M(etoda): Podružnična cerkev sv. Marjete v Kočah. *Leksikon cerkva na Slovenskem, Škofija Koper, Dekanija Postojna 2* (ur. Luka Vidmar). Celje : Mohorjeva družba, 2006, str. 145–148.
- Zabukovec, Janez: *Slavina. Prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije*. Ljubljana, 1910.
- Žitko, (Sonja): geslo Vurnik Janez starejši. *Slovenski biografski leksikon. Četrta knjiga. Táboorská – Žvanut* (ur. Alfonz Gspan, Jože Munda in Fran Petre s sodelovanjem uredniškega odbora). Ljubljana, 1980–1991, str. 650–651.